

דאס הגיעה או לא הגיעה ליה לן זכ וחדא ספיקא. והנלמד כתבתי
באשר יוסף צמחריר משה מערואני זל"ה:

לעיר טריפול

שאלה גב ילמדנו רבנו מעשה שביה כך היה דרך הארץ שיהיה
גוברין יחודאין לנקש ערף לביתם בכפרים באקראים
אגזיר ולכיות כי היה שמה איש יחודי ושמואל שמו ששם מלאכה
התפירה ופה היה אחד הנקרא ר' משה חוסרוס ויהי היום ויאל
משה והלך לאגזיר ונתחבר עם רבי שמואל הכהן ובמלאת הימים
כי בא מועד חג הפסח בא ר' משה הכהן שלם צדיק וגשאר רבי
שמואל הני לאגזיר לצדו וגדר לו ר' משה כי אחר המועד יבוא יאחז
דרכו וישים לדרך אגזיר פעמיו לעשות מלאכתו בחצרת רבי שמואל
הני ובמלאת הימים הלך ר' משה נע ונד לרגל המלאכה הוא ואחיו
אברהם עמו לשבור שער להחפזק במלאכה התפירה הם יאלו מן
העיר לא הרחיקו רק כדרך יום כה אשר הלכו לבדם ויחזו צבאל
כפר הנקרא באערן ומשם עברו כפי הנראה כי שם הייתה הריגתם
בשוות ובה לא נודע דבר כלל רק ראה ראיו שמואל בקורא שמו
שלה הכהן כחז לר' משה לאמר מהכר חושב אל חשמוד כי המלאכה
רבה היא ועלי ועליך לגמור וכו' וסייעני כאשר דברתי ולא איגללי
מילתא כי לא הגיעו לאגזיר ושלחו מהכר רן לנקשם באגזיר וצדרכים
צקשם ולא מלאם כי אם המולות חשואות קול פנות נשמע צעיר כי
נהרגו צמלון בדרך והשמועה בא משלוחי מלך העומדים על הפקודי
ושלח באימיר יוסף הוא השלים על כל החומי הארץ הוא המשציר
משנה שצרון לכל עם הארץ לאמר לנו השמרו לכם לנקשם פן תבוי
אחם גרמא צנוקים שער העיר ירגיש ויתפוס אנשי הכפרים להומם
ולאבדם ולכן החרישו כי חיי את דמם אצק ואנקים נקמחם כי
עלי המלאכה לגמור ומפחדו ויחמוחו איש ממנו לא יאל לנקש דבר
באמור לו ישממו יוסף עד אחר ימים אשר עבר באימור דק ארס
ומדי עברו חפס את אנשי הצערון וישיםם אל משמר ומאיימם
להמיתם על הריגת האחים הני וכל זכ עדות צדור לא באה ולא
נודע מהם עוד:

והעיד ר' יחזק דריליש י"א כי להיות שבו מרגנים על שר אחד
מאנשי הכיבור כי ידו הייתה צמל וכו' אחד מהשרתיו
רשעים שלה ידו ציבדים לאבדם והער נקרא אצבעאלי ופחאום
כאשר באו משרתיו מהשדה ראה לצר הדבר וישאלם צלני רבים
לאמר לו איך היה המעשה ואמרו בן אחת כי עברו עליכם בשני
יבדים בשלום ומשם והלאה קרוב לצערון נהרגו שניהם וכליל
נשאים צמחחם והשליכום צמגל הצערון ואח"כ אשר הרגשו
אנשי הצערון בדבר מפחדם לקחום לילה והשליכום צים לאמר אל
יודע הדבר. והעידו אנשי הצערון בהיותם מליח כי באימור המעל
עליכם צראוחו אותם שמלים דשנים ורעניים נחן פניו צכס אמר
צלצו עת לנקש תואנה להחטול עלילות וכו' וכו' לאנשי שילבו
לחמו' הצערון ולדם יארוצו וכל הנמלא ידק וישליכו' צמקום הנראה
וסמוך לצערון כדי שצב ימלא מקום לגבות מהם ממון רב ולעשות
רשות צמדת קרקעות וחחומי העיר הקרוב אל החללות באותו פרק
ובאותו מקום הגיע תור גזרת עילא' ונהרגו האחים הני' שם נמלאו
ושם הייתה הריגתם כאשר נאשו ושאו אנשי הצערון והעיד הנעלה
כבר ישועה חזר י"א כי צלחו את העיר ללכת לצירוע מיום לאחו
מהכ שצב צכפר הנקרא אנפיי שבו קודם הצערון והשכים לקום
צעוד לילה והלך לדרכו עד נכון הוי' ויפגעו צו עוצרי דרך לאמר
אם שצב צערון שמהר ללכת כ"כ צעד יום אי' והשיב לא ויאמרו
לו מיום שנהרגו בשני אחים אשר יאלו מסינים צערון נאצרו היבדים
שלא לשכב עוד צמקום הבה כי אותו המקום מוכן לפורענות שאירב
צו מקרה צלמי עכור מהריגת היבדים אשר יאלו מסינים:

עוד העיד ר' יחזק צרכה י"א כי יום אחד הלך לבית גוי אחד סוחר
הנקרא ח' אל קלא וישאלכו בגוי הני' לאמר מה מעשך וצמח
אחם ערוד והשיב מפני חמת המליך אני צורה אשר חפס שר העיר
את אחיו העצבים וישיםם אל משמר על לא חמם צכפס רק צרשע
להחטול צדרכם וצמלילוחם באמור אליכם אחם המיתם את האחים
ואת דמם מידכם אצק והשיב בגוי הני' כן דברת כי בגד בגיור
שנהרגו קרוב לצערון והשליכו צמגל העיר הני' ואנשי המקום
נשאים והשליכום צים כי ינקום נקמחם ימן וצין הוי' גרמא צנוקין
לכם ולאנשי הצמרון אז רבי יחזק נשאל לגוי מי הם היבדים אשר

השליכו רב נמלא דשערות סימנא צעלמא כמו שמר סימן
צמחחם עכור ואח' מעלת גר צככמא אותה חאכלו וכן מפרסם
צמחחם ולינס אלא סימן לצמחחן צין צככמא בעבורה לעמחא לא
צמחחם גורמח עומחא חדע שחרי אלו מחירין קלוע צמשי פרח
צמחחם צפ"י דצבורות צכמא עמחא שילד כמין צכמא עכורא אסור
צמחחם וצבורה שילד כמין צכמא עמחא מוחר צמחחם שחילא מן
צמחחם עמח וצבורה לא תלית צמחי ולא צסימנים דכא אמרינן
וצמחחם וצבורה נמי גדלות לא תלית צמחי ולא צסימנים דכא אמרינן
צמחחם קמא דיצמות אכא דפרצין אס כן מלינו חמחחם צמחחם
וצמחחם רב ספרא צנים כרי הם צסימנים ואיך דאמרי פדיו מסימני
וצמחחם צמחחם דאף על צב דק"ל צנד דתוך זמן כלפני זמן מכל
מקום צמחחם צנים של קיימא צתוך זמן צסימנים לאחר זמן כרי
שאו מחציון אותה בגדולה אפ"י שאין לה שנים ולא סימנים
והו צפרק צן סורר אמרינן צדורות כרשונים דכוי ילדי צמחחם
ומיחיו לה מצללל צן אורי צן חור וגם מקודם וצ"כ מאוחו זמן
כיו קרו לכו גדולה חדע דלעיל צריש פרקא אמר רבא קטן אינו
מליד שנאמר ואם אין לאיש גאל דאמר רחמנא איש אתה לריך
לחור אחיו צידוע שאין לו גואלים וצקשו החוספות הא אמרינן
לקמן וצדורות כרשונים כוי ילדי צמחחם וחללו דאז היו ממכרים
סימני צנא מקודם הרבה וכו' דחמו חכמים שיעור סימנים לקטנה
בה שמים עשרה ולקטן צן שלם עשרה צדורות האחרונים נחמו זה
בסימן כרי לך צכדיא שאין בגדלות חלוי צשנים גדלות עין צפני
גמח ונחמו חכמים סימנין לפי חומן נמלא שחשאו מסחפקים צריב'
צו אין לנו לומר ספק הגיעה לכלל שנים וצפק הציהא שחי שערות
שאו סימנים כן צכל נאמר ספק עדיין קטנה ספק בגדולה וצכאני
אומר בגדולה יודעים אנו צסימנים עמח ש"א לגדלי שנה צכיא
שחי שערות אחר פרקא אלא אם כן היא חילנית ומח דומה לזה
צופות עמחים שחמרו לנו רצותיו כל שיש לו אצב יתרה וצפק
וקורקצו נקל עכור וצחד מיניכו לחודים הוא עכור אם כן מעח
מי שאינו צקי צכס וצשמוחחם ונזמן לו עוף ושחמו ואי איפשר
לצדוק צשום סימן נחירו לו מעשם ספק ספיקא דשמא יש להם צפק
ואם חמחא לומר אין להם צפק יש לו אצב יתרה ואם חמחא לומר
אין לו ספק קורקצו נקל דעוף צכא צסימן אחד עכור ולענין שיהא
צמח צפין חלחא מלי שלא יכיר לו צפק ואצב יתרה וגם
צקורקצו אינו נקל ואין צפין שלעולם וכיר צכס סימן אחד
כדאמר צכוף פרק אלו ערפות אלא על כרחין לא תלין מילתא
צסימנין אלא כוי אמרינן ספק מין עמח ספק מין עכור ויודעים
אנו שחמחא יש לו שלם דרכים וכלה חד ספיקא היא. ומה
שחאחי מדברי החוספות צמחחם משום דלא חמחא כיון דלהחזיקה
בגדולה צפין חרתי שנים וסימנים צכל להחזיקה צקטנה כשחמר
חד מיניכו קטנה היא נמלא דיוחר מלי להחזיקה צקטנה ממה
שחחזיקה בגדולה לכך כוחחתי מדברי החוספות שאף על פי שאי
איפשר לאשכ ז' שחאמר אלא צשני דצרים שחחא בגדולה וצכא צרין
דאי צניר לה חדא לא חאמר מכל מקום חד ספיקא הוא אף כאן
אפ"י שחחחזיקה בגדולה לריך שני דצרים חד ספיקא היא ספק
גדולה ספק קטנה:

ועוד אני מוסיף לומר דמעטם אחר אין כאן אלא חד ספיקא ספק
הציהא סימנים שחם שחי שערות ספק לא הציהא וח' ליכא
לכחחחח ואם חמחא לומר הציהא שחא עדיין לא הגיעה לכלל שנים
דאם לא הגיעה לכלל שנים אינס שערות אלא שומא צעלמא דכוי
קום לכו לרצן דאין שערות צכא אלא לאחר הפרק ומה שקודם
לחן זכ הוא מחמת דבר אחר ושומא היא או שסופן ליגשר ואינס
שערות כלל חדע דאף לאחר הפרק לאו כלום הוא ואין מחזיקין אותה
בגדולה פלוי' אם כיינו יודעים ששערות אלו היו קודם הפרק ולכוי
קחי מן ע' שנים ועד שמים עשרה שנה ויום אי' שומא ולא קחי
אינס סימן משמע דלא שערות מקרו כלל וכן פי' רש"י ז"ל שומא
ור"י א"ה ודרכה ליגדל צב שער. וצפ"ק דקדושין אמרינן אמר רב
ספרא סימנים אין להם קצבה למעלה צכל יש להם קצבה למטה פי'
שחם הציהא לפני. ומה אינס סימנים כדחניא צן ע' שנים שחחח
שחי שערות שומא צן ע' שנים ויום אי' עד צן י"ב שנה ויום אי' ועוד
צו שומא פי' רש"י ז"ל ג"כ שומא ור"י א"ה צלע"י ודרכה למח צב
אח' אלא כמחחח קודם אינו סימן ויש לה קצבה למטה עכ"ל
ב"י אין כאן לכחחחח אלא אם הציהא סימנים או לא הציהא

דפרכי' בגמרא וזה אי' חזרנו קאמרי' לה פי' ואין זה מסיה' לפר
תומו ומשני כיון דחזיתיהו כביה אמרו לה אי' חזרנו אמר' להם
מת וקצרתיו הכי כאל' שיעקר מה שסמכו על עדות הפונדקית' וזה
פל הבכיה שהחילה היא לבכות מעלמה שאפי' שמת וקצרתיו
ולא אמרו אלא פי' שאלה דלא חשיב מלי' כיון דהחילה לבכות
היא בלא שאלה יש לה דין מלי' אפי' שלא היה שום קדימת דברים.
לפניו ורואתי לו ז"ל שהביא שמועה זו בחצותו הראשונה והוקשה.
לו ממנה למאי דקס"ד דפרי' וזה אי' חזרנו קאמרי' לה אמרי'
לא פריך וזה חין זה מסיה' לפי תומו כיון שהחילה בלא קדימת
דברים סבר דזה להשיב דעדיפא מינה פריך ועוד נדחק להשיב וישיב
בדבריו ובחילה מחמתו כי רבה היא אדרבה עיקר ראי' הוא.
לפי המסקנה דמסיק כיון דחזיתיהו כביה ופיקר מה שאנו סומכים
הוא על הבכיה שה"ל כאלו אמרה צפי' שמת אפי' שלא היה שום
קדימת דברים אחרים ויש לו עוד להביא קלף ראוי מדאמרי' צפי'
דגיטין ובשאר דוכתי רב פפא כי אחי שערס פרסא קמיה קרי לכו
לשני עכ"ל זה שלא צפי' זה במלי' ומצוי ליה ממעטדי ופשיטא.
שפי' שהי' מבקש מהם רב פפא היו קוראים וקרי לכו מלי' שלא
ידעו שאנו לריבין לפדותו ואפי' שברין ז"ל בחצותה כחז ולפניו מה
שאמר אי' עכ"ל צא לפנינו ואמר מלי' איש פי' מת לבד חס נאמר
שהוא מתכוין להעיד כל זמן שלא יקדים דברים אחרים דומיא דמאן
איכא צי חסא או חבל על פלוגי וכו' חין ספק דזה בכל שמתבייב
להעיד ואמר אותו דבר לבדו לפי שאין כוונתו כדרך ספור דברים.
ומי שאומר מסיה' לפי תומו אינו אומר אותו דבר צפי' עלמו אלא
בקשר ענין לפניו ולאחריו וכו' נראה צפי' דלא אמר כרין ז"ל כן
אלא צבא העכו"ם לפנינו ואמר לנו אלו הדברים דמוכה דעיקר בואר
לפנינו היתה להעיד דבר זה כיון שלא היה שום ספור דברים אחרים
שנחלה לא צא חלל לספר אותם דברים שקדמו וזהו ממש מתבייב
להעיד דתק וצפכו"ם חס הוה מתכוין חין עדותו עדות דהא מסקינא
לי"ש מתכוין להחיר לי"ש מתכוין להעיד לאו כלום הוא ומפרשי' בהם
צא לב"ד ואמר איש פלוגי מת הביאו את אשתו מתכוין להחיר מת
סתם זהו מתכוין להעיד וסבור הכי ז"ל דלאו דוקא צא לפני צ"ד
אלא אפי' צא לפני חננים או איש אחד ואמר מת סתם מתכוין
להעיד הוא ואין זה מסיה' לפי תומו כיון שבכוונה צא לפנינו להגיד
ענין מיתתו משמע שהיה מחזיר פל בדבר ולא צא כל עיקר אלא לדבר
זה אבל עכ"ל שגמלא חלל ישראל לפנינו אחר וספר לו מעלמו בלא
שאלה אלא כאדם שמספר שמועות לחבירו ודאי דלא נפיק מחזרת.
מלי' ויש לו להוכיח כן מדברי כרין ז"ל עלמו בכלכות צפיק צי
דכחצות אלא דמציעא לו אי' מעלין משערות ליוחסין ואמרין כי
דמי אלימא דכתיב צי' אי' פלוגי עד מאן קמסכיד עליה וכתב
כרין ז"ל בלי' ופשיטא דחין מעלין הימנו ליוחסין מיכו לתרומה
דרבנן מהימן דלא גרע ממסיה' לפי תומו דמכשרין לקמן ע"כ וכו'
שם איכא קדימת דברים רק שחוסם על השער צמד ואיכא לספור
דילמא לאחזקי נפשיה צבאנו קאמר או לפדות קמכוין דומיא דכא'
חס מתכוין להחיר או מתכוין להגיד וכו' העיד לנו רבותיו הרא"ה
ז"ל בחצותה והרב מהרי" קאר ז"ל שכבר פשט המהבג להחיר ע"כ
גדולי הדור נוחי נפש אלל צנזון שלפניו פשיטא דלא מיקרי מלי'.
דמשמע בירושלמי שהביא מרדכי שלחי יצמות אחיו מתכוין ר' יוחנן
אמר כל שמזכירין לו אשה ריש לקיש אמר כל ששאלין אותו וכו'.
משבי ור' יוחנן מחמיר עפי מריש לקיש דמוכה בתלמודא דידן הילכך
בג"ד כיון ששאלם השר בכוונה פל הענין והם השיבו ע"פ שאלתו
לפני ישראל לא דינא ולא דיינא דלא מהניא כלל. ועוד יש לפקפק
בעדות זה שצא בשאלה שהיו מרגישים אחרי השר הכוא שמשתחו
היתה ידם צמל וזאת היתה כוונתו בואתה השאלה ששאל להם.
צפני העם כדי לנקות עמלם ואת משרתיו ולפי זה יש לחוש כי כל
מה שאמר שברגו אחרי עוברה עליהם קרוב לצאתרון והשליכו
למגדל ואנשי הצאתרון לקחום לילה והשליכוים לים לנקות עמלם ואמר'
כן שראו העולם שעברו על אותו המקום שהיו שם האנשים הללו
ושב אצד זכרם ולא נודע מקומם אי' אומרים דימיו שאלו האנשים
משרתי השר הרגום שאם לא כן היכן נשחקשו שלא נודע להם זכר
וזכרון כלל לכך הם בודים מלכס כל אותם הדברים שברגו בואתה
מקום והשליכויה לים ולאחזקי שקריהו מחפאים כל אותם הדברים
דכל היכא דאיכא למיחש דמשום אחיה אמתלא' אמרו כן היישינ ס'
הביא דסוף יצמית ההוא עכ"ל דאמר ליה לבד ישראל קטו'

אחרי שמעתי עליהם בדברים האלה והשיב הכס בני הזקן
כחופר אשר חנונו ליד שערים לפי קרת אלל פתח איצתאיהם גיליבי'
היו חופרים בואתם חנות ה' ינקום ונקמתם כי באימיר אלל
מהצטרון שני אלפים גרושע עליה' ולכיו' כי בקבלת עדות של ר'
יחזק צרכה יצ"ו אנו מסופקים אם הדברים אשר אמר הבוי הנז'
היכודים המרגים חס בני הזקן החופר אשר חנונו אלל פתח
איצתאיהם גיליבי כי הם דברי סותרין אל קלל הנז' ומסבתו ואומדן
דעתו אמרם כי מסתמא הם הם היכודים הנז' בני הזקן או נאמר
כי הם דברי המגיד הראשון אשר הגיד לן אל קלל ענין הריגתם:
ואחר ימים רבים חזר רבי יחזק ואמר לעכו"ם הנז' האם הדברים
אשר אמרתם שהם בני הזקן אשר חנונו אלל פתח איצתאיהם
גיליבי' הם דברך שאתה מטירם שהם המרגים וממך הכל ואומד'
דעת' שאם לא אפי' מי הם או הם מפ' השמועה הוגד לך ושמעת
מחמדי שהם בני הזקן ואז העכו"ם הנז' חדל להשכיל להשיב ואמר
כמגיד לי מהיכן ידעם או יכירם כלל ועיקר ע"כ ועתה אנו יודעים
ומתקנים העכו"ם הנז' שהיא שכתן צעצע עוד חבלו צפוי צין שינוי
צליה וגמחר צערים בקר לא ידע צין ימינו לשמאלו ולכן לא נשמע
ונקבל רק לדבריו הראשונים אשר דבר דברים הוללים צאמ' היכודים
המרגים בני הזקן אשר חנונו צלל פתח איצתאיהם גיליבי' כי אז
היה מסיה' לפי תומו או נאמר כי פיו המדבר ומסבתו ואומדן דעתו
אמר כי הם לא מי יכיר צללם יורונו רבותיו בואתה עדות מהנז'
גתנבג להחיר חס מא' מהשגשג הכי נכבד הוא חס מהשגשג כחמד
אי חס עד השגשג לא צא ולא אחד צבאם יספיק להחיר או חס
נאמר כי מאחר אשר צימים בהם ובאותו פרק לא ילא מהעיר כי
חס בלחיים הנז' משה ואברהם יורונו רבותיו כאשר יורו לחכם מן
השמים ושמעכם כפול מאדון הגמול והשלים כאות נפשיכם וזה וצרה
ופעירה המלאה לב דעת ויראת ה' כיש את חפץ נפש מתאבק בעפר
רגליכם וכו' להעיר יחזק צרכה:

תשובה מה שיש לפקפק בעדיו הללו חשיב על ראשון ראשון
ראשונה בעדות יחזק דריוליש שהיה שם לפני השר שהיו
מרגים אחריו שידו היתה צמל וכי אחד ממשרתיו שלה ידו צבאם
וכדי לצבא בדבר שאלם פתאום צבאם צפני רבי חין היה המעשה
בחי חין עדות זה כדאי להחיר אשת איש לעלמא הדא דלא מיקרי
מסיה' לפי תומו כיון שהשר שאל מהם בכוונה על המעשה צפני
הכחדי ר' יחזק הנז' ודאי שלא החירו חכמים ערוה החמורה על
פדותם של עבדים אשר פיהם דבר שוא אלא כשחין כוונה העכו"ם
פל אותו המעורר שחין חסם צודם מלכו אלא מתכוין להגיד אותו
פנין אלל כשהיה פל ענין אחר ומסיה' אגב דבריו חין השקר מורגל
כל גשום לאומרו חמדי צין מתכוין צין שהיו מתכוין ולא שהיו אומר
שכל שלא הסיה' הדבר בקשר אחד לפניו לא יקרא מלי' אפי' שהי'
מהרי" דה כסבן ז"ל האריך בחצותיו הרבה לבאר דמי שמודיע
בדבר לבדו לא מקרי מלי' והי' עליו הרב מהרי" יוסף עטויסאסק
זלתי' והאריך בראיות ובדברים ארוכים ואין משיבין את הארי לאחר
מיתה אלל לפני' נראה שהיו חתומים חתומים כי מה שהביא
מהכוא עוצר דמעשה צאחד שהיה מלי' ואמר אי' ואמי נשציו
לצין העכו"ם וכן למטה הביא הדין דהגחל צתרא בגון שהיו הצעלים
מרדפים אחריהם ואשח וקטן מסיה' לפי תומו מכאן ילא נחיל זה
לפי פירושם של רש"י הצעלים מרדפין אחריהם לא נקט אלא לומר
דרגלים לבד ורואה הוא ז"ל לדקדק משם דכיון דהתם חין לב"ד
היו מסיה' אותם הדברים ואפי' כן הולכנו לומר בגמרא מסיה'
לפי תומו דבילל ואמר אי' ואמי נשציו לצין העכו"ם וכן איהיה
דהגחל ואשח או קטן אמרו מכאן ילא נחיל זה ואין דקדוק דמלי'
אמר לאפוקי שלא הוכיח על ידי שאלה ששאלוהו אלא מעלמו אמרם
חבו מלי' ומכ' שהביא מסוף דיצמות אפי' ששמע מן החנוקות
הומרים הרי אנו הולכים לספור ולקבור איש פלוגי משמע דוקא
דאמרי' צבאנו אלל מהסתם לא מהימנין דלא הוי מלי' התם ודאי
לריך שיספדו ענין הכספד והקבורה כדאמרין בגמרא כן וכך ספדי'
היו וכו' דל"כ איכא למיחש דילמא קמ' שכיב לכו ואסיקו שמה
הכי ומשום הכי נקט צבריתא ענין ספידה וקבורה ואפי' שם
בסיומו לפי תומו בלא קדימת דברים מת פי' ושום ספרו ענינו הספדו
וקבורתו כן וכך ספדי' היו וכו' דשפי' דמי ועוד האריך והרחיב לדקדק
מדברי קלל מעקשים דעתו והרואה יראה שחין מדבר אי' מהם
הכרע כלל והשיבה מפירשת עליו ז"ל מהיהא דפונדקית לסוף יצמט